

Про національно-патріотичне виховання учнів під час військового вторгнення росії в Україну.

Патріотизм – це просто егоїстична
любов до СВОГО, а націоналізм - це самовіддана любов до СВОЇХ.

Микола ПЛАВ'ЮК

План повідомлення

1. Національно-патріотичне виховання в контексті реалій сьогодення.
2. Законодавча база України щодо патріотичного виховання та державні освітні вимоги у цій сфері.
3. Криза патріотизму на сучасному етапі, які причини кризи патріотизму, шляхи подолання.
4. Ідеологія патріотизму.
4. Як виховують патріотів в інших країнах.

1. Національно-патріотичне виховання в контексті реалій сьогодення.

«Україна – це супер. Україна – це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартom. В умовах сучасного світу їй немає ціни», – геніально сказала Ліна Костенко.

«Якби світ мав капелюха, то мав би зняти його перед Україною», – додав британський мільярдер, засновник компанії Virgin Group Річард Бренсон.

На сучасному етапі патріотичне виховання здобувачів освіти стає пріоритетним в національній системі освіти.

Що таке національно-патріотичне виховання?

Якщо продивитись широкий спектр педагогічної літератури, ми можемо знайти велику кількість визначення цього поняття. Але ключові меседжі, в контексті реалій сьогодення, безпосередньо тісно пов'язані з **ідентифікацією**

та **само ідентифікацією** по-перше; по друге – з громадянським вихованням; по третє - зі знанням своїх витоків.

Отже, національно-патріотичне виховання – це доволі інтегроване поняття, яке акумулює в собі широкий спектр наративів, які повинні імплементуватися в освітній процес.

А якщо казати доволі просто то - це виховання людини, яка ототожнює себе з рідною Батьківщиною, з родинними традиціями, з життєвими ідеалами своїх пращурів, яка знає свої витoki, яка знає не тільки історію, але й парадигму літератури

2. Законодавча база України щодо патріотичного виховання.

Національно-патріотичне виховання, згідно з сучасним законодавством, в закладах дошкільної освіти, загальної середньої освіти, в закладах вищої освіти має, в принципі одну мету – сформувати цілісну, свідому, здорову особистість, яка не тільки буде ототожнювати себе зі своєю рідною ненькою-Батьківщиною, яка усвідомлює свою належність до Нації Героїв, але крім цього має бути космополітом та толерантно ставитися до інших культур.

1. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». Прийняття від 13.12.2022 [Про основні засади державної... | від 13.12.2022 № 2834-IX \(rada.gov.ua\)](#)
2. Закони України. Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII "Про забезпечення функціонування української мови як державної.
3. Постанови Верховної Ради України. Постанова Верховної Ради України від 16.12.2020 № 1092-IX "Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2021 році "Постанова Верховної Ради від 23.02.2017 № 1908-VIII .
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 112-р "Про затвердження плану заходів із вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні на 2021-2025 роки

5. [Стратегія з національно-патріотичного виховання](#) затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 р. № 286 (в якій визначено основні складові національно-патріотичного виховання).
6. Національно-патріотичне виховання є важливим засобом громадянської освіти. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1233-р схвалено [Концепцію Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року](#)
7. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 №527](#), яким затвердив Нову концепцію з національно – патріотичного виховання в системі освіти України та визначив нові стратегічні шляхи реалізації концепції.

3. Виховання патріота на сучасному етапі як соціальна проблема. Причини та шляхи подолання.

1. Відсутність мотивації.

У мирний час не всі й не завжди усвідомлюють значення патріотичного виховання. Та наразі життя утверджує в тому, що силу духу, патріотичний настрій, любов до своєї країни, віру в правду й перемогу — у потрібний час з кишені не виймеш. Усе це — результат кожногоденного цілеспрямованого виховання.

Емоційно насичені дії значимих дорослих (педагогів, батьків) допомагають дітям вибудувати чітку життєву позицію. В умовах війни діти дорослішають швидше. І цьому сприяють передусім не знання, а емоційні враження, життєвий досвід, глибокі почуття, що наповнюють їх, незалежно від того, де вони **разом з дорослими проживають** спільну для всієї України біду: у бомбосховищах, евакуації чи в тилу, допомагаючи дорослим в їх волонтерській діяльності. І от тоді гасла, героїчна поезія, пісні, казки й легенди перестають бути просто словами. Вони проростають у цілому поколінні ростками патріотизму, надають силу, яка й робить наш народ непереможним.

Отже виховувати патріота – це процес, який потрібно починати у дошкільному віці й починати потрібно з розвитку емоційної сфери дітей. Максимально наповнюючи освітній процес патріотичними моментами з залученням батьківської громади і робити це систематично. Саме такий підхід робить виховання патріота неперервним.

2. Враження штучності шкільного та освітнього середовища.

Те, що відбувається в школі (наприклад: вшанування Героїв Небесної Сотні, жертв голодоморів тощо) воно відірвано від реалій сучасного світу. Тому, що переступивши поріг школи, діти не бачать цього на вулиці. Батьки не говорять про це з дітьми вдома. Коли ми говоримо про такі маркери, а ці маркери на сьогоднішній день для української нації надзвичайно важливі і обмежуються тільки школою, гуртками, дитячими центрами, у дітей складається враження штучності.

Але дитина – це багатогранна субстанція і вона повинна відчувати ідентичні впливи з різних центрів. Дитина інтуїтивно відчуває штучність і перестає вірити в ідею, вірити в подію. І тут мова йде про загальне масове розчарування, яке на сьогоднішній день найбільше точить національну українську ідею.

3. Перетворення на формалізм певних акцій, обезцінення вчинків.

Будь – яка дія на вшанування пам'яті повинна бути усвідомлена. А коли ми перетворюємо на формалізм певну акцію і примушуємо дитину це робити, не забезпечивши глибокого усвідомлення, це створює знову ж таки уявлення штучності. *(так само, як «хвилина пам'яті» о 9 ранку. Встали 20 сек. помовчали, все. Кого вшанували, що вшанували – невідомо).* Цей формалізм знецінює вчинки.

Усвідомлений крок людини, так само, як захист держави. Не можна примусити людину захищати державу. Коли людина розуміє цінність держави, саме тоді вона свідомо йде на її захист. Так само розуміючи цінність вчинку, людина свідомо вшановує пам'ять. І ми маємо переконувати дітей в цінності цього вчинку і тоді вони свідомо будуть вшановувати пам'ять загиблих. А

шляхом адміністративних розпоряджень це зробити не можна. І саме до проведення таких акцій ми повинні підходити не формально, не через примус, а через переконання. І починати потрібно з себе.

Працюючи в цьому напрямку ми налагоджуємо співпрацю з громадською організацією «Студентство», з Обласним центром патріотичного виховання молоді, Запорізькою обласною студентською Радою. І як результат співпраці з цими організаціями – учням нашого закладу запропоновано прийняти участь у проєкті, що направлений на національну ідентичність. Ведеться робота з волонтерської діяльності, в якій беруть участь не тільки працівники нашої школи, але залучаються батьки та діти. Обов'язково присутній зворотній зв'язок, через який діти відчують важливість та значущість цієї допомоги. Тому питання національно-патріотичного виховання є актуальними під час проведення батьківських зборів, в індивідуальній роботі з батьківським активом.

4. Дегуманізація Збройних Сил України.

Війну потрібно персоніфікувати. Сучасна війна має обличчя. У багатьох сім'ях брат, тато, дядя, сестра перебувають в діючій армії, в різних підрозділах і тому для них Збройні Сили України – це не щось аморфне, це не щось дегуманізоване в образі котиків ЗСУ, пса Патрона... І саме цим ми стираємо обличчя війни. Ми повинні говорити про конкретних людей, тому що ЗСУ – це вчорашні вчителі, електрики, техніки, водії. Це люди, які жили мирним життям, а тепер взяли до рук зброю і стали на захист Української держави. Вони мають своє обличчя, свої імена.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 06.02.2023 № 36066/7/-22 «Щодо проведення ветеранської політики» ми проводимо в закладі комунікаційні заходи – зустрічі з учасниками бойових дій, які перебувають зараз в діючій армії. Ці заходи спрямовані на формування позитивного реального образу ветерана в суспільстві.

4. Ідеологія патріотизму.

Одним із шляхів підсилення патріотизму є ідеологія.

Російська пропаганда з початку війни на Донбасі розпочала процес дегуманізації українців, жонглюючи поняттями "нацизм" та "націоналізм". Через роки рупор Кремля "зрівняв" дані поняття. Однак як у теорії, так і на практиці вони відрізняються.

За часів СРСР слово націоналізм звучало як вирок, за нього переслідували, судили, ув'язнювали. (*прочит. сл. 16,17*).

Здобуття Україною незалежності уможливило дефальшування цього явища. За визначенням Сергія Плачинди, видатного українського письменника і громадянського діяча, націоналізм як природний і закономірний рух народу на захист і утвердження своєї самобутності. Саме в такому формулюванні це поняття було затверджене на науково-політичній конференції «Український націоналізм у протистоянні російському великодержавному шовінізму» наприкінці 1991 року [56]. Ми повинні навчити дітей усвідомлено розрізняти поняття «національне» й «націоналістичне». Що національне – це надягти вишиту сорочку чи розмовляти українською мовою; обвішати стіни своєї хати рушниками. Національне – це українська пісня, Дніпро, левада, лелека на хаті, барвистий український одяг тощо. Націоналістичне – це дати відсіч шовіністові-колонізаторові, це публічно постати проти русифікації, це повсякчас обстоювати своє, українське, національне, це активно популяризувати правдиву історію, культуру України, її етнос, психологію національного характеру тощо; вести агітацію і пропаганду на захист України повсюдно й повсякчасно. Однак національне й націоналістичне – діалектично взаємопов'язані явища. Вони не виключають одне одного.

Найхарактернішими ознаками сучасного українського націоналізму за визначенням С. Плачинди є: гуманізм, народність, мирний оборонний характер, інтернаціональний характер, творчий характер.

6.А як виховують патріотів в інших країнах?

На сьогоднішній день патріотичне виховання молоді в багатьох країнах світу займає одне з провідних місць у системі національних пріоритетів. Повага і любов молодих громадян до власної Батьківщини, мови, традицій та культури виступають невід'ємними складовими державної політики. (відео)

Кожна з країн обирає ті інструменти патріотичного виховання, які відповідають поточній внутрішній ситуації. Хтось пропагує ідеї добровільної участі громадян у вирішенні суспільних проблем. В інших країнах відбувається суворий владний контроль над патріотичним вихованням. А деякі обрали шлях поширення громадянської свідомості.

У США навчають американських дітей з дитинства, проявляти повагу та любов до державної символіки. І це ми можемо констатувати через кіноіндустрію. До речі, у значній частині американських начальних закладів навчальний день починається із Клятви вірності прапору, зміст якої наступний: «Я клянуся у вірності прапору Сполучених Штатів Америки і Республіці, яку він символізує, одній нації під Богом, неподільній, із свободою та справедливістю для всіх». Важливим інститутом прояву та виховання патріотизму є Збройні сили США. Американці вважають, що служба в лавах Збройних Сил Америки – це гідно та патріотично. Загалом, американці дуже шанують свою історію. У календарі можна знайти багато патріотичних дат – День Прапора, День Незалежності, День ветеранів, дні народження президентів та культових постатей. Все це стає приводом для проведення тематичних уроків та заходів.

Особливе місце займає скаутський рух. На заходах, організованих його представниками, у дітях виховується почуття обов'язку перед собою, оточуючими та державою. Загалом, якщо не враховувати значну підтримку з боку держави, то патріотизм в США – це не загальна повинність, а частина культури та самосвідомості.

Японія

У цій країні система морального та патріотичного виховання нероздільні з освітою. Це врегульовано на законодавчому рівні (поновлений закон про освіту

2006 року). Японці трактують патріотизм по-своєму, у них він проявляється у працелюбстві, милосерді та гуманності. Саме тому ще зі школи дітей вчать не цуратися жодної роботи. Присутня у них й повага до держави та владних структур, усе це підкріплено почуттям суспільної єдності. Можна навіть назвати це колективізмом, коли в ім'я загального добра можна забути про власні інтереси.

До речі, японці дуже шанують традиції. Зокрема, тут носять кімоно у будь-який час, а на вихідних деякі магазини пропонують знижки клієнтам, які завітали до них у національному вбранні.

Китайська Народна Республіка

Патріотичне виховання суворо контролюється Комуністичною партією Китаю та Комуністичним союзом молоді Китаю. Особливо посилилась діяльність у цьому напрямку протягом останнього десятиліття. Що стосується патріотичного виховання у школі, то воно регулюється законом «Про освіту» від 1995 року, новою директивою від 2016 року посилюються акценти на патріотизмі та відданості партії. Цей аспект торкається усіх сфер освіти – від дошкільної до вищої, проявляється у глибокому вивченні власної історії, культури.

За пропозицією уряду, в школах введено 50 годин уроків патріотичного виховання на рік. На них буде зосереджено увагу «побудові національної гармонії, ідентичності та єдності серед людей», іспитів не передбачено. Проте така ініціатива викликала обурення у жителів особливого адміністративного району Гонконг, що вилилось у протести та звинувачення, що навчальна програма курсу лише малює рожеву картину про Комуністичну партію.

Великобританія

Для школярів цієї країни основним осередком патріотичного виховання є скаутські загони. Їх діяльність формується за підтримки воєнно-політичного керівництва держави. Міністерством оборони реалізовано декілька соціальних та навчальних програм. Чи варто згадувати про культ королівської родини?

Британський патріотизм є досить складною темою з огляду на особливості соціально-економічного розвитку країни та її територіального устрою.

Німеччина

З огляду на певні історичні події, друга половина XX століття позначились у Німеччині приглушенням прямого патріотичного виховання, керованого державою. У державі керуються принципом, що патріотизм не можна прищепити. Але громадські недержавні організації зараз діють якраз у напрямку патріотизму. Проте головна задача – виховати дітей, з яких виростуть відповідальні громадяни, які зможуть покращувати життя в країні.

Франція

У школах Франції проводяться спеціальні уроки громадянської освіти, на яких розповідають про ідеї рівноправності, соціальної справедливості, свободи особистості. У початковій школі діти дізнаються про місце Франції у сучасному світі, а також вивчають слова «Марсельєзи». У середній школі знання про країну поглиблюються. Більш того, змалечку діти знають багато інформації про французьку армію, національну безпеку. На законодавчому рівні закріплено, щоб на фасадах будівель шкіл були прапори Франції та девіз «Свобода, Рівність, Братерство». Ще існує захід «День призову», протягом якого школярі направляються у казарми та знайомляться з особливостями служби в армії. По завершенню діти отримують сертифікати, без яких не буде доступу для здачі іспитів для отримання атестату зрілості чи водійських прав. До речі, у лютому 2018 року Е. Макрон, президент Франції, озвучив перспективу «військової служби» для дітей віком 10-16 років, вона розгортатиметься в декілька етапів. У якості інструкторів виступатимуть шкільні вчителі та волонтери.

Польща

Усі поляки, як один, з гордістю промовляють: «Jestem Polakiem». Польська держава дбає про патріотичне виховання своїх громадян ще з дошкільного віку. А кілька років тому польське Міністерство культури запустило в Інтернет для

4-5-річних дітей освітній веб-сайт, який допомагає юним полякам засвоїти стандарти рідної культури.

Литва

У 1990 році у Литві відбулась масштабна освітня реформа, яка закріпила постулати патріотичного виховання школярів. Держава забезпечила належне фінансування, все закріплено на законодавчому рівні. Громадянська освіта та патріотичне виховання нероздільно пов'язані між собою, діти вивчають не тільки історію, культуру, право, але й навчаються застосовувати знання на практиці, зокрема в роботі шкільного самоврядування, формуванні суспільних рухів та створенні заходів.

Латвія

Латвійська система освіти передбачає обов'язкове проходження школярами військової підготовки. Курс налічує чотири блоки, один з яких передбачає виховання юних патріотів. Окрім того, значна увага приділяється фізичному вихованню, особливостям спілкування та, власне, військовій справі.